

АКАДЕМІЧНИЙ СТИЛЬ: ЯК ПИСАТИ ЗРОЗУМІЛО ТА ПРОФЕСІЙНО

дайджест

Підготувала:
викладач української мови та літератури,
зарубіжної літератури, спеціаліст вищої
кваліфікаційної категорії, старший викладач
ВСП «Професійно-педагогічний фаховий
коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка
СОРОКА Оксана Леонідівна

Що таке науковий стиль?

- Науковий стиль – це функціональний різновид мови, який використовується в галузі науки та освіти. Його основною функцією є пізнавально-інформативна - повідомлення, пояснення, тлумачення досягнутих наукових результатів, відкриттів.

Характерні ознаки наукового стилю

Об'єктивність	не особистісна манера викладу («я» майже відсутнє, «ми» має узагальнений, часом умовний характер)
Точність	використання термінів, номенклатурних назв, символів, таблиць, схем, графіків та ін.
Інформативна насиченість	спеціальні синтаксичні структури (небагатослівні, компактні, стандартизовані)
Логічність	поділ тексту на частини, розділи, параграфи; вставні слова (речення), підрядкові примітки тощо
Лексика	широке використання термінів; перевага іменників (абстраговані, узагальнені поняття) над дієсловами; прикметники як означення для типізації та узагальнення; дієслова вказують на чинність понять, а не на конкретні дії та ін.
Композиційно-архітектонічні особливості	документація тверджень (цитати, посилання); огляд досягнутого (з посиланням); висновки й практичні рекомендації в кінці тексту

Підстилі наукового стилю мовлення

Різнovid наукового стилю	Жанрові різновиди
Власне науковий (академічний)	Статті, дисертації, монографії, наукові доповіді
Науково-популярний	Нариси, книги, лекції
Науково-навчальний	Підручники, навчальні посібники, програми, збірники вправ, лекції, конспекти
Науково-інформативний	Реферати, анотації, рецензії, відгуки, огляди, резюме
Науково-довідковий	Словники, енциклопедії, довідники, каталоги
Науково-технічний	Інструкції, патенти, авторські свідоцтва, доповідні записки, службові листи, промислова реклама
Науково-діловий	Наукові звіти, довідки про впровадження результатів досліджень, угоди про наукову співпрацю
Науково-публіцистичний	Науково-публіцистична стаття, хроніка, науковий огляд, наукове інтерв'ю, репортаж
Науково-фантастичний	Фантастичні оповідання, повісті, романи

Власне науковий (академічний) підстиль призначений для написання первинних і вторинних наукових текстів, що повідомляють наукову інформацію, доводять її новизну. Характерними ознаками власне наукового підстилю є академічність викладу, насиченість термінами, книжність, чіткість визначень, точність, переконливість аргументації, синтаксичних конструкцій, логічна, послідовність викладу, лаконічність форми.

Первинні жанри (створені автором уперше) – передання первинних наукових відомостей, отриманих у процесі наукових досліджень

Монографія, дисертація, дипломні, магістерські роботи, наукова стаття, наукова доповідь тощо

Вторинні жанри (створені на основі вже наявних) – опис змісту первинних текстів

Конспекти, реферати, анотації, рецензії, тези, науково-технічні огляди, наукові звіти, резюме, протоколи засідань наукових товариств тощо

Структура наукових текстів

Проблема ШІ в сучасних наукових публікаціях

- У 2023 році відбувся т.з. «рекорд ретракцій» (процедура відкликання (анулювання) раніше опублікованої наукової статті через виявлення грубих помилок, плагіату або порушення етичних норм) через масове проникнення ШІ у тексти наукових статей.
- У 2024–2025 роках 2 тренди зійшлися: автори масово використовують LLM (велика мовна модель (LLM) - це тип штучного інтелекту (ШІ), який застосовується під час обробки, розуміння та генерування людської мови. LLM корисні для аналізу, узагальнення та створення контенту в багатьох галузях). Водночас видавці масово впровадили перевірку публікацій ШІ-детекторами та системами integrity-перевірок

Це вперше створило **конфлікт між «генеративним ШІ» та «контрольним ШІ».**

Жорсткі нові політики та обмеження видавців

- 📌 **ШІ не може бути автором.** Він дозволений лише як інструмент, за умови людського контролю. Автор несе повну відповідальність за дані дослідження.
- 📌 **Обов'язкове ШІ-декларування:** недекларування = причина відмови.
- 📌 **Scopus оновив політику контенту:** журнали повинні мати власну GenAI-політику.
- 📌 **Рецензенти не мають права завантажувати рукописи у публічні LLM** — це порушення конфіденційності.
- 📌 **Заборонено використовувати ШІ для генерації даних, зображень, таблиць,** якщо це не задокументовано і не перевірено.

Які ШІ-сигнали вважаються проблемними

- 📌 Неприродний «гладкий» стиль, досвідчені редактори без додаткових перевірок бачать ШІ.
- 📌 Вигадані DOI / джерела інформації.
- 📌 Логічні аномалії в структурі.
- 📌 Різка невідповідність між «ідеальною англійською» в анотації та слабкою методологією
- 📌 **У 2026 році успішна публікація залежить не тільки від наукової якості статті, а й від того, наскільки етично, прозоро та коректно автор використав ШІ.**

Текст	ДОЗВОЛЕНО	ЗАБОРОНЕНО
Дані	Аналіз / класифікація реальних даних за допомогою ШІ з обов'язковою людською перевіркою.	Генерація даних ШІ → фальсифікація / фабрикація
Зображення	Легке покращення чіткості / контрасту без зміни змісту.	1) Генеративні зображення 2) Домальовування деталей

Коли декларація обов'язкова?

- 👉 Якщо ШІ застосовувався для редагування тексту
- 👉 Якщо ШІ допомагав у структуруванні або узагальненні матеріалу
- 👉 Якщо ШІ застосовувався на будь-якому етапі аналізу, роботи з даними чи зображеннями

Де ставити декларацію?

- 👉 1) У частині **Методи** (розділ, що описує конкретні способи, процедури, матеріали та інструменти, які застосовувалися для дослідження та отримання результатів (рекомендовано для технічного опису)).
- 👉 2) у частині **Подяки** (де автори висловлюють вдячність особам, установам чи грантодавцям, які сприяли дослідженню, але не є співавторами. Це важлива частина академічної етики, що підтверджує внесок колег, технічного персоналу, консультантів або джерел фінансування) у випадку, коли застосування ШІ мінімальне.
- 👉 3) окремою частиною **Декларація про застосування ШІ**

Зразок 1 Автори використовували ChatGPT-5.1 (OpenAI, 2025) виключно для редагування мови та корекції граматики. Весь науковий контент, інтерпретації та висновки були створені авторами. Остаточний текст був переглянутий та перевірений авторами

Зразок 2 Для узагальнення довідкової літератури та покращення організації рукопису було використано інструменти генеративного штучного інтелекту (ChatGPT-4, OpenAI, 2025). Жоден текст, згенерований за допомогою штучного інтелекту, не використовувався без критичного редагування. Автори несуть повну відповідальність за точність та цілісність контенту

Зразок 3 Для попередньої класифікації даних використовувалися інструменти штучного інтелекту (Gemini Advanced, 2025). Усі набори даних були згенеровані авторами, а всі аналізи були перевірені вручну. Жодних синтетичних або згенерованих штучним інтелектом даних не використовувалося

Зразок 4 Під час підготовки цього рукопису було використано інструменти штучного інтелекту. Усе їх використання обмежувалося мовним редагуванням та організаційною підтримкою. Автори несуть повну відповідальність за зміст, дані та висновки

Закон України «Про академічну доброчесність» (законопроект №10392), ухвалений Верховною Радою 18 грудня 2025 року, встановлює єдині правові засади та норми для забезпечення доброчесності в освіті та науці. Документ визначає сім основних цінностей (чесність, довіра, повага до авторства, справедливість, відповідальність, стійкість і рішучість), види порушень (плагіат, фальсифікація, хабарництво), відповідальність за них, а також створює Реєстр порушників.

Санкції за порушення

Для студентів:

 попередження → повторна робота → втрата стипендії → відрахування

Для викладачів/науковців:

 заборона керувати роботами

 заборона брати участь у грантах

 звільнення

 позбавлення звання / ступеня

Для закладів:

 ризик втрати акредитації або ліцензії

Чи замінить ШІ викладачів у 2030?

🕒 Прогноз 2030: автоматизація

- Персональні ШІ-тьютори;
- Адаптація пояснень до психотипу та рівня знань студента;
- Миттєвий зворотний зв'язок і оцінка процесу мислення, а не лише відповіді;
- Динамічні навчальні плани для кожного студента;
- Автоматизація до 50% задач викладача (планування, оцінювання, адміністрування).

🕒 Викладач ≠ лектор. Викладач = куратор і ментор

- Затвердження ШІ-згенерованих курсів;
- Визначення навчальних цілей разом зі студентом (коучинг);
- Менторство та соціально-емоційна підтримка;
- Фасилітація конфліктів і складних ситуацій;
- Усні захисти, оцінювання в класі;
- Роль судді й експерта, а не «перевіряльника

🕒 Гібридна освіта

- Елітарна освіта → живе спілкування як преміум-послуга;
- Масова освіта → AI-курси + куратори;
- Посилення розриву між масовою та елітарною освітою;
- Цінуватимуться самодостатні викладачі.

Практичні поради щодо культури мовлення

Неправильно	Правильно
Незважаючи на...	Попри те, хоча, замість, усупереч
Існуючий	Наявний, чинний, теперішній
Ключовий	Основний, головний, визначальний, важливий, стратегічний
Це дозволяє стверджувати...	Дає змогу, дає можливість, стимулює, сприяє
Наприклад	Зокрема, як-от, скажімо
Вирішувати проблеми, завдання	Розв'язувати
Забезпечувати безпеку	Гарантувати, підтримувати
Проводити дослідження	Здійснювати
В основному	Переважно, загалом
Включає в себе	Охоплює, містить
Кінцева мета	Остаточна
Виділено особливості ...	Виокремлено

Практичні поради щодо культури мовлення

Неправильно	Правильно
Стикається, зіштовхується з проблемою...	Постає перед проблемою
Тому (на початку речення)	З огляду на.... Зважаючи на....
Слід	Варто, необхідно, доцільно, потрібно
Брак	Недостатність, відсутність
Складова	Складник, елемент, компонент
Фактор	Чинник, причина
На сьогодні	Нині, зараз, у цей час
У результаті цього	Унаслідок
Суттєвий	Значний, істотний
Бар'єри	Перешкоди, виклики